

Bijlage XIV Praktische samenwerking tussen de GGD, de NVWA en het CIB bij uitbraken van voedselinfecties en vergiftigingen

Juni 2014

Contact: RIVM, LCI, 030 274 7000 of lci@rivm.nl
www.rivm.nl/cib

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1. Structuur betrokken organisaties en hun verantwoordelijkheden.....	5
1. Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD)	5
2. Centrum Infectieziektebestrijding (CIb).....	5
Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI).....	5
Centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie (Z&O).....	6
Centrum Infectieziektenonderzoek, Diagnostiek en Screening (IDS)	6
Centrum Infectieziekten Epidemiologie en Surveillance (EPI)	6
Opschalingssystematiek CIb	6
3. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	7
Expertisecentrum voedselvergiftiging (ExpVV) NVWA	7
Klant Contact Centrum (KCC) NVWA	8
Laboratorium Voeder- en Voedselveiligheid (Lab VV) NVWA	8
Inspecteurs NVWA	8
Besluit tot opschaling NVWA.....	8
Hoofdstuk 2. Hoe komen de signalen voor een uitbraak van voedselinfecties binnen?	12
De GGD krijgt een melding van een uitbraak	12
Het CIb constateert een uitbraak	13
De NVWA constateert een uitbraak.....	13
De NVWA ontvangt een internationale melding via Infosan of RASFF	14
Hoofdstuk 3. Multi-disciplinaire aanpak conform opschalingssystematiek	15
Kleine/regionale uitbraak.....	15
Grote/landelijke uitbraak of kleine/regionale uitbraak maar wel landelijke coördinatie	15

Responsacties bij grote/landelijke uitbraak of kleine/regionale uitbraak waarbij landelijke coördinatie gewenst is	16
Deelnemers afstemmingsoverleg en responsteam	17
Hoofdstuk 4. Communicatie, inclusief internationale meldingsplicht.....	18
4.1 Communicatie in Nederland.....	18
Communicatie naar betrokken ministeries	18
4.2 Communicatie Europees/internationaal	18
Bijlage 1. Definities (begrippen- en afkortingenlijst)	20
Osiris	20
Voedselvergiftiging (voedselinfectie)	20
Uitbraak van een voedselinfectie	20
Bijlage 2. Contactlijst GGD, RIVM en NVWA	22
Bijlage 3. Format agenda Responsteam uitbraak voedselinfectie	24

Inleiding

Dit draaiboek is een praktisch samenwerkingsdocument dat beschrijft welke partijen betrokken zijn bij een uitbraak van een voedselinfectie of vergiftiging, wat hun verantwoordelijkheden zijn en hoe zij met elkaar samenwerken. De verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen het C1b, de NVWA en de GGD komt aan bod in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 wordt vervolgens besproken hoe signalen van uitbraken van voedselinfecties binnenkomen. Hoofdstuk 3 gaat in op de praktische aanpak en in hoofdstuk 4 wordt de communicatie rondom een voedselinfectie uitbraak beschreven. Dit document eindigt met een aantal bijlagen waarin de definities en de lijst met adressen en telefoonnummers zijn opgenomen.

Een aantal processen en definities is ook terug te vinden in het Vademecum Zoönosen en het LCI-draaiboek 'Uitbraken van gastro-enteritis en voedselvergiftigingen' (www.rivm.nl).

Hoofdstuk 1. Structuur betrokken organisaties en hun verantwoordelijkheden

1. Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD)

De ruim 400 Nederlandse gemeenten hebben de wettelijke taak om de gezondheid van burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Deze taak is door de gemeente aan de GGD opgedragen. Dit is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (WPG). De GGD neemt in overleg met de patiënt, de behandelend arts, de instelling en/of andere betrokkenen de bestrijdingsmaatregelen zoals die zijn vastgelegd in de LCI-richtlijnen. Daarnaast meldt de GGD aan het Clb via Osiris (zie hoofdstuk 2 voor de meldingsplicht en: www.rivm.nl/meldingsplicht). Op 1 januari 2014 zijn in Nederland 25 GGD'en. Zowel binnen als buiten kantoor tijden is de GGD telefonisch bereikbaar.

2. Centrum Infectieziektebestrijding (Clb)

Het Clb beoordeelt snel en op basis van heldere criteria de risico's van infectieziekte-uitbraken (met risico voor de mens) op lokaal/regionaal, landelijk en internationaal niveau en adviseert het ministerie van VWS hierover. Meestal betreft dit infectieziekte-uitbraken op basis van patiënten in Nederland, maar zo nodig ook op basis van een bedreiging (uitbraak in een ander land of bij een zoönose). Het Clb zorgt ervoor dat signalen van uitbraken leiden tot de juiste maatregelen op het juiste niveau en coördineert de bestrijding. Het Clb doet dat op basis van de geldende richtlijnen. Wanneer er geen richtlijnen voorhanden zijn en een uitbraak tot een landelijke dreiging of crisis kan leiden, kan de directeur van het Clb het Outbreak Management Team (OMT) bijeen roepen (zie opschalingssystematiek). In bijzondere situaties (groep A-meldingsplichtige ziekten of op verzoek van een regio) voert het Clb de regie over de bestrijding. Het Clb voert eventueel aanvullende taken uit en heeft capaciteit beschikbaar om GGD'en extra te kunnen ondersteunen, bijvoorbeeld op het gebied van diagnostiek en epidemiologisch onderzoek.

Het Clb is onderdeel van het RIVM en bestaat uit verschillende afdelingen. De betrokken afdelingen bij een uitbraak van een voedselinfectie zijn de LCI, Z&O, IDS en EPI. Hieronder zal kort worden toegelicht welke rol zij vervullen.

Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI)

De LCI adviseert artsen en sociaal verpleegkundigen van de afdelingen infectieziekten van GGD'en. De LCI vormt het kenniscentrum voor infectieziekten en voorziet GGD'en en andere professionals van actuele informatie ter bestrijding

van infectieziekten. De LCI heeft als taak om samen met professionals 'uit het veld' richtlijnen op te stellen voor de praktische uitvoering van de infectieziektebestrijding in Nederland. In het geval van een landelijke of bovenregionale infectieziekte-uitbraak of epidemie, verzorgt de LCI de coördinatie van de bestrijding. Zij is ook verantwoordelijk voor het informeren van VWS en zo nodig de WHO (zie hoofdstuk 4, communicatie). De LCI is 24 uur per dag bereikbaar via tel. 030-2747000. Buiten kantoor tijden is de dienstdoende LCI-arts bereikbaar voor overleg.

Centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie (Z&O)

Z&O richt zich op signalering, surveillance en risicoschatting van nieuwe en bestaande microbiële bedreigingen vanuit dieren, voedsel en het milieu. Z&O heeft een nationale en internationale referentiefunctie voor diverse micro-organismen.

Centrum Infectieziektenonderzoek, Diagnostiek en Screening (IDS)

Het IDS levert laboratoriumondersteuning bij infectieziekten door het uitvoeren van (bijzondere)diagnostiek, pathogeen-surveillance, toegepast onderzoek en coördinatie van laboratorium ondersteuning bij uitbraken. Ook het IDS heeft een nationale en internationale referentiefunctie voor diverse micro-organismen. In geval van een nieuw opduikend pathogeen wordt diagnostiek afgestemd met internationale referentie laboratoria en in huis opgezet indien mogelijk en indien aanvragen te verwachten zijn. Bij (voedsel)uitbraken worden indien nodig actief samples opgevraagd voor typering, en laboratoria geïnformeerd via Labinf@ct, etc.

Centrum Infectieziekten Epidemiologie en Surveillance (EPI)

EPI signaleert trends en onderzoekt signalen en uitbraken. Daarnaast onderzoekt EPI hoe en waarom ziektes zich verspreiden en wat het effect op verspreiding is van specifieke bestrijdingsmaatregelen. Bij (voedsel)uitbraken voert EPI, indien nodig, vragenlijstonderzoeken uit, die kunnen helpen bij het opsporen van de bron.

Opschalingsystematiek Clb

Vertegenwoordigers van alle Clb-eenheden hebben zitting in het signaleringsoverleg (fase 1). Deze vertegenwoordigers maken de afweging of een bepaald signaal interessant is voor anderen (en/ of voor het veld). In dit geval, wordt het signaal ingebracht in het signaleringsoverleg. Bij de beoordeling van de noodzaak van verdere acties is het, bij sommige signalen, noodzakelijk dat 'voorwachten' van de verschillende Clb-afdelingen snel en slagvaardig bij elkaar komen en een plan van aanpak met taakverdeling opstellen. Daarin wordt vastgelegd welke verzoeken voor nader onderzoek worden gedaan richting de GGD'en en door wie. Dit heet een afstemmingsoverleg (fase 2) en wordt

geformeerd door inhoudelijk deskundigen van het Clb, zonodig aangevuld met inhoudelijk deskundigen van de NVWA en de GGD.

Is coördinatie van de bestrijding in het veld en van de inzet van meerdere eenheden van het Clb nodig, dan wordt er een responsteam (fase 3) georganiseerd. Het besluit of bij een uitbraak of incident overgegaan wordt naar fase 3 ligt bij het hoofd of plaatsvervangend hoofd LCI.

Het OMT is een landelijk, professioneel adviesorgaan dat in bijzondere situaties (uitbraken, dreigingen) waarbij geen richtlijnen voor de bestrijding bestaan of waarbij deze ontoereikend worden geacht, bij elkaar wordt geroepen door de directeur van het Clb. Het OMT brengt een inhoudelijk, professioneel advies uit aan het BAO (bestuurlijk afstemmingsoverleg) van VWS dat de besluiten neemt over de maatregelen geadviseerd door het OMT. De samenstelling van het OMT omvat diverse inhoudelijk deskundigen uit het werkveld (van verschillende organisaties). Bij het afstemmingsoverleg, responsteam en OMT worden ook vertegenwoordigers van de GGD, de NVWA en zonodig andere partijen uitgenodigd.

3. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

De NVWA is de Rijksinspectie die verantwoordelijk is voor het bewaken van de veiligheid van voedsel en consumentenproducten, de gezondheid van dieren en planten, het dierenwelzijn en het handhaven van de natuurwetgeving. Binnen de drie divisies van de NVWA, Consument & Veiligheid, Veterinair & Import en Landbouw & Natuur, wordt toezicht gehouden op de naleving van voedselveiligheid, productveiligheid resp. dierenwelzijn, diergezondheid resp. plantgezondheid en natuur.

De NVWA is een kennisorganisatie die haar expertise benut bij incident- en crisisbeheersing, waarbij elke divisie zelf inhoudelijk verantwoordelijk is voor de beheersing van een (ernstig) incident of crisis. Indien er sprake is van (grote) voedseluitbraken is de divisie Consument & Veiligheid verantwoordelijk voor het (laten) uitvoeren van het brononderzoek en de afhandeling van een uitbraak. Hierbij zijn Het Expertisecentrum Voedselvergiftiging (ExpVV), het laboratorium Voeder- en Voedselveiligheid (lab VV) alsook het Klant Contact Centrum (KCC) en inspecteurs van de NVWA betrokken. Hieronder is kort toegelicht welke rol zij vervullen.

Expertisecentrum voedselvergiftiging (ExpVV) NVWA

Het Expertisecentrum Voedselvergiftiging (ExpVV) is een samenwerkingsverband van een groep deskundigen van de NVWA, op het gebied van levensmiddelenmicrobiologie, virologie, HACCP en levensmiddelenwetgeving. Het fungeert als kenniscentrum en adviesbureau op het gebied van voedselinfecties

en -vergiftigingen voor de NVWA. Het ExpVV is verantwoordelijk voor de coördinatie van brononderzoek binnen de NVWA bij alimentaire infecties en is het aanspreekpunt voor de GGD en de LCI voor inhoudelijke afstemming. In het geval van een landelijke/bovenregionale uitbraak worden de mogelijke bronnen van de uitbraak die uit het uitbraakonderzoek naar voren komen rechtstreeks vanuit EPI gecommuniceerd naar de LCI en het ExpVV. De LCI zal deze informatie op beleidsmatig niveau verder communiceren naar het ExpVV en EPI zal met een inhoudelijk deskundige van het ExpVV deze bevindingen verder oppakken. Het ExpVV NVWA is 24 uur per dag voor professionals bereikbaar via tel. 088-2233032 of via expertisecentrumVV@nvwa.nl.

Klant Contact Centrum (KCC) NVWA

KCC is het publiekelijk meldpunt van de NVWA voor meldingen over zaken, die betrekking hebben op het volledige werkterrein van de NVWA, dus ook bijvoorbeeld over een voedselvergiftiging. Via KCC worden meldingen administratief geregistreerd en wordt, indien relevant, contact gelegd met inhoudelijk deskundigen van de NVWA (ExpVV, veterinaire deskundigen, etc.) voor verdere afstemming en be- en afhandeling van de betreffende melding. KCC is bereikbaar via tel. 0900-0388. Meldingen kunnen zowel telefonisch als digitaal (via www.nvwa.nl) worden geplaatst en worden door KCC voorzien van een meldings(casus) nummer. Ook internationale meldingen met betrekking tot voedselgerelateerde (uitbraak)gevallen komen via KCC binnen.

Laboratorium Voeder- en Voedselveiligheid (Lab VV) NVWA

Het lab VV van de NVWA richt zich op het uitvoeren van laboratoriumonderzoek in het kader van monitoring en surveillance van pathogene micro-organismen in de gehele voedselketen (en in de diervoederketen), methodiekontwikkeling van toegepaste analysemethoden als ook laboratoriumondersteuning bij brononderzoek.

Inspecteurs NVWA

Inspecteurs van de NVWA zijn medewerkers van de betrokken divisies van de NVWA die belast zijn met toezicht houden op de naleving van relevante wetgeving op het gebied van de voedselveiligheid. Dit toezicht houden vindt onder andere plaats door het uitvoeren van inspecties/audits en monsternames bij o.a. levensmiddelenproducenten, horeca en ambachtelijke bedrijven.

Besluit tot opschaling NVWA

Indien er sprake is van een (plotseling) optredende calamiteit of crisis, worden de verantwoordelijke hoofdinspecteur van de betreffende divisie en eventueel de Directieraad van de NVWA en het ministerie van VWS (Directie VGP) geïnformeerd. Op basis van onderstaande criteria, wordt in samenspraak met de hoofdinspecteur van de divisie besloten welke actie er wordt ondernomen:

- Is er sprake van een nationaal of regionaal probleem
- Zijn er internationale aspecten aan verbonden
- Maatschappelijke, politieke of bestuurlijke aspecten
- Aard van de melding, dierziekte, verontreiniging levensmiddel of diervoeders, gevaarlijke stoffen, plantenziekte, etc.

Voor een adequate behandeling van het (ernstige) incident of calamiteit worden door de hoofdinspecteur van de betrokken divisie verantwoordelijken (vanuit relevante organisatie onderdelen) aangewezen die tijdens de behandeling en afhandeling van de betreffende casus, onder leiding van een incident-manager, frequent de stand van zaken bespreken en afhandelen.

Meldingen van voedselvergiftiging en voedseluitbraken worden normaliter onder de regie van de NVWA afgehandeld. Afhankelijk van de ernst van de melding, bijv. bij grootschalige crises, is het noodzakelijk om de beleidsdirectie van het ministerie van VWS en/of EZ te informeren die deze casus afhandelt. De NVWA stemt af met de beleidsdirectie over te nemen maatregelen vanaf een ernstig incident.

Samengevat is de taakverdeling tussen de verschillende instanties bij landelijke of bovenregionale uitbraken van voedselinfecties en -vergiftigingen grofweg als volgt:

Taak	Wie? (verantwoordelijke organisatie)	Uitvoering
Signalering clusters van cases	NVWA, GGD, EPI, IDS, LCI	EPI o.b.v. Osiris, IDS o.b.v. typering, LCI o.b.v. contacten met GGD'en
Opstellen vragenlijst	EPI	EPI met input van NVWA en LCI/Z&O/IDS
Coördinatie en analyse uitbraakonderzoek bij een uitbraak	EPI	EPI met input van NVWA en LCI/Z&O/IDS
Inhoudelijke afstemming bevindingen uitbraakonderzoek	EPI, IDS, NVWA, LCI	EPI met inhoudelijke afstemming met NVWA en IDS en voor beleidsmatige afstemming LCI
Afnemen vragenlijst patiënten	GGD (in afstemming	GGD

	met Cib/EPI en NVWA)	
Afname patiëntenmateriaal	GGD	GGD, behandelend arts
Onderzoeken patiëntenmateriaal	Laboratorium (streek- en ziekenhuislaboratoria, CVI)	Routine diagnostiek: Streek-/ ziekenhuislaboratoria Nader onderzoek/typering: RIVM (Cib/IDS en/of Cib/Z&O en/of CVI)
Inspectie bronlocatie + monstername voedsel (restanten)	NVWA	Inspectie en monstername: Inspecteurs NVWA Coördinatie: ExpVV
Brononderzoek: analyse voedsel(restanten) en vergelijking voedsel- en patiëntenstammen	NVWA	Analyse voedsel(restanten): LabVV NVWA Vergelijking isolaten: labVV NVWA (in afstemming met Cib/Z&O of Cib/IDS)
Recall van besmette producten	NVWA	Inspecteurs NVWA Coördinatie: ExpVV/ divisie Consument & Veiligheid NVWA
Algehele coördinatie van de bestrijdingsmaatregelen, waaronder informeren en adviseren ministerie en professionals bij landelijke (bovenregionale) uitbraak	LCI	LCI en GGD
Organiseren en vastleggen responsteams en/of OMT's en Deskundigenberaden	LCI	LCI
Informeren ministeries VWS/EZ	LCI NVWA	LCI NVWA
Communicatie naar publiek en professionals	GGD LCI NVWA	Communicatie publiek: LCI (indien patiëntgerelateerd)

		NVWA (indien voedselgerelateerd) Communicatie professionals: GGD Communicatie ministerie: LCI (indien patiëntgerelateerd) NVWA (indien voedselgerelateerd)
--	--	---

Hoofdstuk 2. Hoe komen de signalen voor een uitbraak van voedselinfecties binnen?

De GGD krijgt een melding van een uitbraak

Er zijn drie type meldingen te onderscheiden: een individuele meldingsplichtige ziekte (bijv. STEC of hepatitis A), een melding van een (cluster van) voedselinfectie(s), of een artikel 26 melding (meerdere gevallen van gastro-enteritis in een instelling). Een (cluster van) voedselinfectie(s) is een meldingsplichtige ziekte groep B2. Een melding aan het CIb is verplicht bij twee of meer patiënten met dezelfde ziekteverschijnselen of verwekker en een onderlinge epidemiologische of microbiologische relatie wijzend op voedsel als bron. De GGD meldt anoniem in Osiris conform de wet Publieke Gezondheid (wet PG) aan het CIb (zie ook: www.rivm.nl/meldingsplicht).

Bij kleine of lokale uitbraken zal de GGD primair verantwoordelijk zijn voor bron- en contactonderzoek. De GGD kan fecesonderzoek inzetten bij de deelnemers van bijvoorbeeld een maaltijd en bij de voedselbereiders. Daarnaast kan zij vragenlijsten uitzetten en/of een patiëntcontroleonderzoek uitvoeren. Ook kan zij voorlichting geven aan de zieken over mogelijke oorzaken van de infectie, etc.

Wanneer de GGD een uitbraak van voedselinfecties constateert, meldt zij deze gevallen bij de NVWA via het KCC telefonisch (0900-0388) of digitaal via een vragenlijst voedselvergiftiging/-infectie via de website (www.nvwa.nl). De GGD mag dus zelf kiezen hoe hij/zij dit meldt: elektronisch of telefonisch, beide mogelijkheden zijn beschikbaar. Het betreft meldingen waarbij meerdere personen betrokken zijn die ziek zijn geworden na consumptie van eenzelfde soort voedsel met (ongeveer) overeenkomstige ziekteverschijnselen, maar ook in geval van (schijnbaar) op zichzelf staande ziektegevallen met een vermoedelijke gezamenlijke bron (onderlinge epidemiologische of microbiologische relatie met voedsel). Daarnaast kunnen ook single cases met ernstig verloop (bijvoorbeeld ziekenhuisopname) worden gemeld, waarvan het vermoeden bestaat dat de bron voedselgerelateerd is.

In geval van spoed of buiten kantooruren en in het weekend wordt geadviseerd om de melding telefonisch te doen (elektronisch wordt niet direct afgehandeld). De melding wordt door KCC geregistreerd (voorzien van een officieel meldings(casus)nummer). Dit is een administratieve handeling waarna de melding wordt uitgezet bij de inhoudelijk deskundigen van het ExpVV. Alle voedselgerelateerde vragen en meldingen van de GGD worden, via KCC, doorgezet naar het ExpVV voor verdere inhoudelijke afstemming, advies en/of informatie uitwisseling. Het ExpVV is 24 uur per dag gedurende 7 dagen per week

telefonisch bereikbaar (tel. 088-2233032) en is ook rechtstreeks te benaderen (zie bijlage 2). Ook kan contact worden gezocht via de mail: expertisecentrumVV@nvwa.nl.

De algehele coördinatie van de afhandeling van de melding bij de NVWA vindt plaats door het ExpVV, dat ook (telefonisch en/of digitaal) terugkoppelt naar de GGD over de uitkomst van het brononderzoek. De melding wordt officieel afgesloten met een afhandelingsbrief die via KCC wordt verstuurd naar GGD.

Het Cib constateert een uitbraak

Wanneer een GGD bij twee of meer patiënten een voedselinfectie vermoedt met een gemeenschappelijke bron, meldt hij dit in Osiris, aan de LCI en EPI of aan het signaleringsoverleg en de NVWA. Daarnaast kan het voorkomen dat het laboratorium van het RIVM (IDS of Z&O) een aantal monsters heeft met hetzelfde type verwekker (kiemsurveillance). Het Cib beoordeelt deze signalen en bespreekt ze o.a. in het signaleringsoverleg waar de NVWA ook bij aanwezig is. Daarnaast zal het Cib contact opnemen met de betrokken GGD'en en de NVWA (via ExpVV). In overleg zal besloten worden of vervolgmaatregelen (bv afnemen vragenlijsten, recall producten) noodzakelijk zijn. Wanneer het een grote uitbraak betreft of wanneer sprake is van meerdere GGD regio's, zal het Cib gaan opschalen en zonodig een afstemmingsoverleg of responsteam bij elkaar roepen (zie hoofdstuk 1). Afhankelijk van het onderwerp bepaalt de LCI in samenspraak met de voorzitter en de afdelingshoofden binnen het Cib welke deelnemers hierbij aanwezig zijn.

De NVWA constateert een uitbraak

Wanneer de NVWA via KCC een uitbraak gemeld krijgt waarbij meerdere personen (in veel gevallen vanaf 5 of meer personen) betrokken zijn, er ernstige ziekteverschijnselen zijn, of als meerdere overeenkomstige meldingen over een (vermoedelijk) gezamenlijke (voedsel)bron binnenkomen, zal het ExpVV contact opnemen met de betrokken GGD. Dit gebeurt na toestemming van de betrokken zieken. Het ExpVV heeft binnen de NVWA een coördinerende rol bij de behandeling en afhandeling van voedselgerelateerde meldingen en is het aanspreekpunt voor GGD (en andere betrokken organisaties) voor inhoudelijke afstemming voor brononderzoek bij voedselinfecties. Bij kleine, meestal lokale, uitbraken zullen de GGD en het ExpVV beslissen of vervolgmaatregelen (bijv. afnemen vragenlijsten, recall producten) noodzakelijk zijn. Bij grotere, meestal landelijke, uitbraken is afstemming met het Cib (de LCI als coördinerende partij) noodzakelijk (zie hiervoor ook hoofdstuk 3). De NVWA meldt de uitbraak ook aan het wekelijkse signaleringsoverleg van het RIVM. De NVWA voert indien relevant bij alle meldingen van voedseluitbraken een inspectie uit bij de mogelijke 'bron'-locatie (plaats van voedselbereiding, productiebedrijf, verkooppunt verdachte levensmiddel(en)). De inspectie is gericht op algemene hygiëne (oa reiniging

desinfectie) en het veilig bereiden van voedsel (oa. kruisbesmetting, temperatuursbeheersing) en “productiefouten” binnen het bedrijf. Indien mogelijk worden monsters genomen voor brononderzoek. Deze monsters worden door het laboratorium van de NVWA onderzocht op pathogenen, bacteriële toxinen en/of virussen. Ook kan een bezoek worden gebracht aan de melder voor bijvoorbeeld extra achtergrondinformatie over de vermoedelijke voedselbron of het ophalen van restanten voedsel. Bij meldingen van de GGD wordt door IDS of de GGD geprobeerd het patiëntenisolaat te krijgen, zodat vergelijking van humane en voedselstammen mogelijk is en de bron duidelijk wordt.

Het CIb ontvangt een internationale melding vanuit de WHO (Event Information Site, EIS) of via het ECDC (Early Warning and Resposn System, EWRS,) en Food and Water Borne Disease and zoonoses; Epidemic Intelligence Information System (FWD/EPIS)

Binnen Europa kan het CIb middels het Early Warning and Resposn System (EWRS) andere lidstaten en DG Sanco informeren over de uitbraak. Aangaande de afspraken voortkomend uit de Internationale Gezondheidsregeling (IHR) van de WHO is het CIb voor Nederland National Focal Point voor het melden van infectieziekten (en andere dreigingen), waaronder een voedseluitbraak. Buiten Europa dient het CIb gebruik maken van de Event Information Site (EIS) van de WHO. Zie hiervoor ook figuur 1 en figuur 2 in de bijlages.

Via het Epidemic Intelligence Information System (EPIS) van ECDC informeren landelijk verantwoordelijken (vnl. EU maar ook derde landen bijv. VS, Japan, Zuid-Afrika) elkaar van (potentiële) uitbraken van voedsel en watergerelateerde infecties in hun respectievelijke landen met een mogelijk of reeds zekere grensoverschrijdende problematiek. Dit informatiekanaal is informeel en behelst besloten, informele informatie-uitwisseling.

De NVWA ontvangt een internationale melding via Infosan of RASFF

De NVWA informeert andere lidstaten, in geval betrokken levensmiddelen geleverd worden aan of ontvangen van andere landen (niet-EU), via het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) respectievelijk Infosan (buiten EU). Ook wanneer Nederland de ontvanger en/of de verzender is van de betrokken voedselproducten wordt door een melding via Infosan (buiten EU) en/of het RASFF systeem (binnen EU) de NVWA op de hoogte gebracht. Deze meldingen komen binnen via het KCC van de NVWA en worden door de betrokken verantwoordelijken beoordeeld en indien nodig teruggekoppeld. Als de melding patiëntgerelateerd is, wordt LCI geïnformeerd.

Hoofdstuk 3. Multi-disciplinaire aanpak conform opschalingssystematiek

Ongeacht op welke wijze een uitbraak van een voedselinfectie met patiënten in Nederland aan het licht komt, is een gezamenlijke aanpak van GGD, NVWA en CIb in veel gevallen wenselijk.

Bij kleine of lokale uitbraken zal de GGD primair verantwoordelijk zijn voor bron- en contactonderzoek.

Kleine/regionale uitbraak

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen een 'kleine/regionale' uitbraak en een 'grote/landelijke' uitbraak. Bij een kleine/regionale uitbraak is in principe de GGD samen met de NVWA primair verantwoordelijk voor de te nemen vervolgmaatregelen. Het CIb heeft hier vaak geen directe betrokkenheid in. Een voorbeeld van een kleine/regionale uitbraak is bijvoorbeeld een cluster van personen die gezamenlijk in hetzelfde restaurant hebben gegeten en daarna een voedselinfectie hebben opgelopen. De personen zijn veelal woonachtig in dezelfde GGD-regio. De GGD is verantwoordelijk voor het bron- en contactonderzoek, waarbij het brononderzoek plaatsvindt in afstemming met de NVWA. De NVWA zal indien mogelijk monsters nemen van verdachte voedselproducten en vervolgmaatregelen nemen m.b.t. de eventuele bron. Afstemming over de rol- en taakverdeling gebeurt onderling.

Grote/landelijke uitbraak of kleine/regionale uitbraak maar wel landelijke coördinatie

Bij een grote/ landelijke uitbraak is naast de GGD en de NVWA ook het CIb betrokken in de bestrijding. Voorbeelden van dit soort uitbraken zijn de *E.coli* O104-uitbraak in Duitsland (2011) en de *S.Thompson*-uitbraak (2012). In sommige situaties is ook bij een kleine/regionale uitbraak afstemming tussen de drie partijen noodzakelijk.

Criteria die kunnen helpen bij het bepalen of het CIb ook bij een kleine/ regionale uitbraak betrokken moet worden, zijn:

- Is het bovenregionaal (zijn er meerdere GGD-regio's bij betrokken)?
- Is het bijzondere casuïstiek of ligt het mediagevoelig?
- Is of wordt het Ministerie van VWS geïnformeerd?
- Wordt het gevraagd door de GGD?

Zodra één van bovenstaande criteria met 'ja' beantwoord kan worden, is het wenselijk dat het CIb betrokken is bij de uitbraakbestrijding.

Responsacties bij grote/landelijke uitbraak of kleine/regionale uitbraak waarbij landelijke coördinatie gewenst is

De drie partijen benoemd in hoofdstuk 1 zijn betrokken bij de multidisciplinaire aanpak.

1. De GGD, de NVWA en het CIb vergewissen zich ervan dat alle drie de organisaties tijdig op de hoogte zijn van de uitbraak. Voor het opnemen van contact voor inhoudelijke afstemming en informatie uitwisseling onderling, kan gebruik worden gemaakt van 'lijst contactpersonen GGD-NVWA-RIVM onderzoek (voedsel) infecties (zie bijlage 2)'.
 - De GGD is bereikbaar via de afdeling infectieziektebestrijding van de GGD
 - De NVWA is bereikbaar (24 uur/dag) via het Expertisecentrum voedselvergiftiging (tel. 088-2233032 of expertisecentrumVV@nvwa.nl)
 - De LCI (overall coördinerende rol) is bereikbaar via tel. 030-2747000 of lci@rivm.nl. De LCI zal de andere relevante afdelingen binnen het CIb (EPI, IDS, Z&O) ook informeren en bij de uitbraak betrekken.
2. Binnen de drie betrokken organisaties worden de voor deze uitbraak verantwoordelijke personen aangewezen. Deze personen zorgen zelf voor vervanging.
3. De LCI zal een (al dan niet telefonische) vergadering (afstemmingsoverleg of responsteam) beleggen en nodigt de betrokken partijen hiervoor uit. De afweging of er een afstemmingsoverleg of responsteam komt, vindt plaats bij de LCI eventueel op advies van de overige betrokken partijen (zie hoofdstuk 1. Opschalingssystematiek).
4. De LCI zorgt voor een (vaste) agenda (zie bijlage 3) en stelt de notulen op.
5. In het (telefonisch) overleg wordt besproken wat de stand van zaken is, wie welke taak heeft en hoe de communicatie zal verlopen.
6. Ook wordt (indien nodig) besproken hoe het ministerie van VWS wordt geïnformeerd, door wie en welke internationale meldingsprocedures moeten worden gevolgd (hoofdstuk 4).
7. Zo nodig wordt in een responsteam besloten om een OMT te organiseren. De directeur van het CIb neemt hiertoe het besluit.

Deelnemers afstemmingsoverleg en responsteam

Bij een afstemmingsoverleg is het hoofd van de LCI of de verantwoordelijk achterwachtarts de voorzitter van het overleg. Bij een responsteam is dit de directeur van het Clb of het hoofd van de LCI. Indien het overleg een afstemmingsoverleg betreft zal vanuit de NVWA minstens een vertegenwoordiger van het Expertisecentrum aanwezig zijn. Bij een responsteam wordt de NVWA minstens vertegenwoordigd door een lid van ExpVV en daarnaast eventueel een inhoudelijk verantwoordelijke voor het werkgebied pathogene micro-organismen en alimentaire zoönosen .

¹ Indien sprake is van een zoönose, zal een Responsteam Zoönoses (RT-Z) bijeen geroepen worden.

Hoofdstuk 4. Communicatie, inclusief internationale meldingsplicht

4.1 Communicatie in Nederland

Tussen de partijen moet, bijvoorbeeld tijdens een afstemmingsoverleg of responsteam, worden afgesproken wie verantwoordelijk is voor de woordvoering naar de ministeries, professionals, publiek en de media. Over het algemeen geldt de volgende afspraak:

- a. De GGD is bij regionale uitbraken (waarbij dus sprake is van patiënten) verantwoordelijk voor de woordvoering richting publiek en professionals.
- b. Het CIb (afdeling communicatie) is bij landelijke uitbraken (waarbij dus sprake is van patiënten) verantwoordelijk voor de woordvoering. Communicatie richting publiek gebeurt middels de RIVM-website. Communicatie richting professionals vindt plaats via het signaleringsoverlegverslag of Inf@ct of Labinf@ct.
- c. De NVWA is verantwoordelijk voor de landelijke woordvoering richting publiek wanneer het over besmette voedselproducten of een recall gaat. Communicatie hierover vindt plaats via de media en de NVWA-website.

Ook wanneer maar één partij genoodzaakt is om informatie naar buiten te brengen, brengt zij wel de andere partijen hiervan op de hoogte (gebruik hiervoor bijlage 2). Binnen het CIb zal de LCI verder afstemmen met de betrokken interne afdelingen (IDS, Z&O, EPI en Communicatie).

Communicatie naar betrokken ministeries

Wanneer er patiënten zijn, informeert de LCI:

- a. De Directie Publieke Gezondheid (PG) van het ministerie van VWS
- b. De Directie Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie (VGP) van VWS

Wanneer er maatregelen met betrekking tot voedsel plaatsvinden, informeert de NVWA:

- a. Via de hoofdinspecteur Consument & Veiligheid/afd. Communicatie: de Directie VGP.

Zie voor de contactgegevens bijlage 2.

4.2 Communicatie Europees/internationaal

Wanneer een uitbraak ook relevant is voor andere landen binnen of buiten Europa, hebben het CIb en de NVWA ieder hun eigen kanalen om deze landen te informeren. Informatie naar andere lidstaten zal altijd in overleg tussen de NVWA

en het Clb plaatsvinden. Daarnaast is er een communicatienetwerk op Europees niveau (HSC Communicators Network).

Bijlage 1. Definities (begrippen- en afkortingenlijst)

Osiris

De gegevens over meldingsplichtige infectieziekten worden verzameld door alle GGD'en in Nederland. GGD'en ontvangen deze gegevens weer van huisartsen en medisch microbiologische laboratoria. Uiteindelijk komt alle informatie in het registratiesysteem Osiris, dat beheerd wordt door het RIVM.

Ziekteverwekkers die via voedsel overgedragen kunnen worden en die meldingsplichtig zijn bij de GGD en in Osiris:

- Botulisme
- Brucellose
- Buiktyfus
- Cholera
- Hepatitis A
- Listeriose
- Paratyfus
- Shigellose
- STEC/ enterohemorragische E.coli-infectie
- Trichinella
- Overig/verwekker onbekend: wel veroorzaker voedselinfectie (bijv. Campylobacter, Salmonella, norovirus, etc.)

Voedselvergiftiging (voedselinfectie)

Optreden van ziekteverschijnselen bij consumenten ten gevolge van consumptie van met ziekteverwekkende micro-organismen besmette of met chemische stoffen verontreinigde levensmiddelen.

Uitbraak van een voedselinfectie

Een uitbraak is een vrij plotseling optredende verzameling van ziektegevallen waarbij het aantal zieken in een omschreven periode bij deze groep personen hoger is dan normaal te verwachten.

- Bij een point-source is er vaak sprake van het eten van gemeenschappelijke voeding (een gemeenschappelijke maaltijd of gemeenschappelijke keuken). De verwekker is doorgaans een bacterie (Salmonella, Campylobacter) of een toxine (staphylococce enterotoxine, B. cereus braaktoxine, e.d.), maar een virale verwekker kan ook mogelijk zijn (norovirus).
- Bij een common-source lijkt het verloop vaak intermitterend, waarbij over langere tijd meerdere gevallen optreden zonder piek. De verwekker is bij een

dergelijk verloop een bacteriële verwekker of toxine meer waarschijnlijk dan een virus. Een gezamenlijke voedingsbron kan passen.
(Draaiboek LCI: Uitbraken van gastro-enteritis en voedselvergiftigingen, 2008).

Er is sprake van een uitbraak van een voedselinfectie wanneer:

- de GGD een ongewoon aantal infecties constateert in haar regio die mogelijk gerelateerd zijn aan voedsel;
- het Cib een ongewoon aantal (voedsel)infecties constateert in Osiris of een melding ontvangt van een GGD of via het signaleringsoverleg;
- de NVWA via het KCC een melding ontvangt van een ongewoon aantal voedselgerelateerde infecties.

BAO	Bestuurlijk Afstemmingsoverleg
Cib	Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM
EIS	Event Information Site van de WHO
EPI	Centrum Epidemiologie en Surveillance van het Cib
EPIS	Epidemic Intelligence Information System
EU	Europese Unie
EWRS	Early Warning and Respons System
ExpVV	Expertisecentrum Voedselvergiftiging van de NVWA
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FWD	Food and Water Borne Disease and zoonoses
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
IDS	Centrum Infectieziektenonderzoek, Diagnostiek en Screening van het Cib
IHR	International Health Regulation
KCC	Klant Contact Centrum van de NVWA
Lab VV	Laboratorium Voeder- en Voedselveiligheid van de NVWA
LCI	Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding van het Cib
NVWA	Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit
OMT	Outbreak Management Team
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed
PG	Directie Publieke Gezondheid van het ministerie van VWS
RIVM	Rijksinstituut Volksgezondheid en Milieu
VGP	Directie Voeding, Gezondheid en Preventie van het ministerie van VWS
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WHO	World Health Organization
Wet PG	Wet Publieke Gezondheid
Z&O	Centrum Zoönosen en Omgevingsmicrobiologie van het Cib

Bijlage 2. Contactlijst GGD, RIVM en NVWA

GGD'en

Zie contactlijst die 2 keer per jaar wordt geüpdatet en wordt rondgestuurd door EPI. De GGD'en zijn bereikbaar voor iedereen die met spoed een arts infectieziektebestrijding moet spreken.

Nederlandse voedsel- en warenautoriteit

Hoofdkantoor NVWA

Bezoekadres

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht

Postadres

Postbus 43006
3540 AA Utrecht

Telefoon: 088-2233333

E-mail: info@nvwa.nl

Website: www.nvwa.nl

Klant Contact Centrum: 0900-0388

Voor administratieve registratie van meldingen.

Expertisecentrum Voedselvergiftiging (ExpVV)

Telefoon: 088-2233032 (24 uur/dag)

E-mail: expertisecentrumVV@nvwa.nl

Bereikbaarheid NVWA

Het Klant Contact Centrum van de NVWA en het Expertisecentrum Voedselvergiftiging zijn 24 uur per dag gedurende 7 dagen in de week bereikbaar.

Meldingen GGD en meldingen buiten kantooruren

Meldingen van de GGD en meldingen die **buiten kantooruren** binnenkomen worden aan de piketdienst van het **ExpVV** doorgegeven. Afhankelijk van het spoedeisende karakter van de melding zet de dienstdoende medewerker de melding direct of de volgende werkdag door binnen de organisatie.

Zie voor de betrokken personen de contactlijst

Centrum Infectieziektebestrijding (CIb)

Zie voor de betrokken personen de aparte contactlijst die tweemaal per jaar

wordt rondgestuurd.

Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI)

Telefoon: 030-2747000

E-mail: ici@rivm.nl

Bereikbaarheid LCI

De LCI is 24 uur per dag gedurende 7 dagen in de week bereikbaar voor GGD'en en landelijke organisaties.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Directie Voeding, Gezondheid en Preventie (VGP):

Marjolein Sonnema, Directeur Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie.

Directie Publieke Gezondheid (PG):

Meldkamer VWS en vraag naar de Dienstdoend Ambtenaar (DDA van PG).

Bijlage 3. Format agenda Responsteam uitbraak voedselinfectie

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl
KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Datum
7 mei 2013

agenda

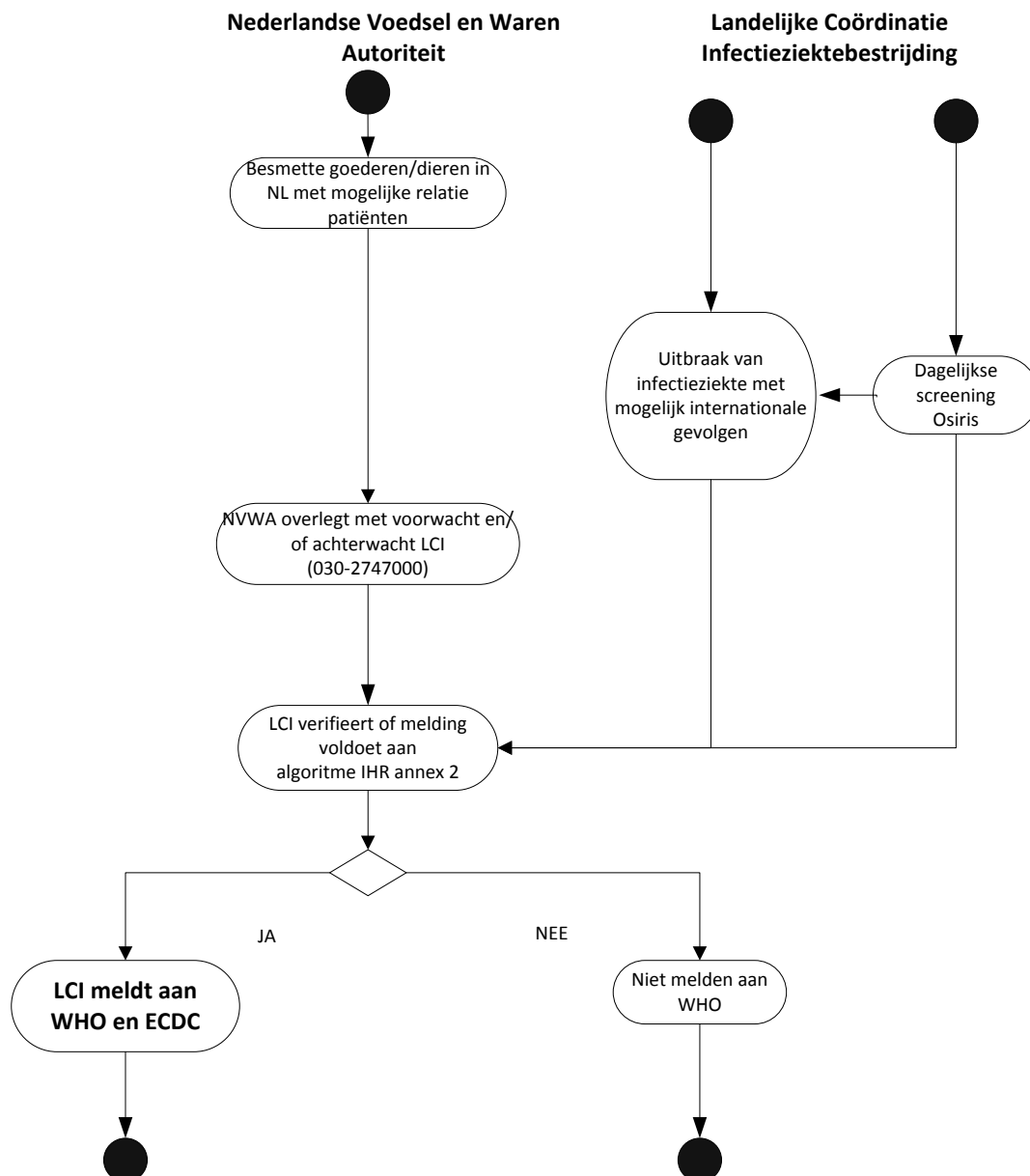
Bespreking
Vergaderdatum en -tijd
Vergaderplaats
Kopie aan

Voorzitter:

Genodigden:

1. Stand van zaken (beeldvorming)
 - a. Epidemiologie: aantal nieuwe **patienten**
 - b. Microbiologie:
 - c. NVWA:
2. Betekenis voor Nederland (oordeelvorming)
3. Verder in te zetten beleid (besluitvorming)
4. Communicatie
 - a. Intern
 - b. Publiek (wie doet woordvoering)
 - c. Professionals
5. Rondvraag en afspraken

Figuur 1 Melding van Nationaal Focal Point Nederland (LCI) aan de WHO
Meldingen aan de WHO worden gedaan door het Nationaal Focal Point, de LCI

Figuur 2 Melding van WHO aan Nationaal Focal Point Nederland (LCI)
Meldingen van de WHO komen binnen bij de LCI en zullen worden afgehandeld door de voor- en achterwacht en eventuele andere betrokkenen.

